

Р.О. Матвієнко (Економіко-технологічний університет,
м. Бровари, Україна)

ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

У статті запропоновано узагальнені показники для визначення економічного, соціального й екологічного стану конкретної територіальної соціально-економічної системи та її ресурсної забезпеченості. Для проведення економічної політики стратегії територіальних соціально-економічних систем рекомендовано й описано принцип обмеженого ринку та показники управління територіальними соціально-економічними системами.

Ключові слова: територіальна соціально-економічна система, національне господарство, стратегія розвитку, фактори розвитку, економічний потенціал.

Літ. 18.

Р.А. Матвиенко (Экономико-технологический
университет, г. Бровары, Украина)

ОБОСНОВАНИЕ ВЫБОРА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТРАТЕГИИ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ

В статье предложены обобщенные показатели для определения экономического, социального и экологического состояния конкретной территориальной социально-экономической системы и ее ресурсной обеспеченности. Для проведения экономической политики стратегии территориальных социально-экономических систем рекомендуется и описаны принцип ограниченного рынка и показатели управления территориальными социально-экономическими системами.

Ключевые слова: территориальная социально-экономическая система, национальное хозяйство, стратегия развития, факторы развития, экономический потенциал.

R.O. Matvienko (Economics and Technology
University, Brovary, Ukraine)

GROUNDING THE CHOICE OF ECONOMIC STRATEGY OF A TERRITORIAL SOCIOECONOMIC SYSTEM

The article offers generalized indicators for determining the economic, social and environmental condition of a particular territorial socioeconomic system and its resource provision. For a certain economic strategy of territorial socioeconomic systems it is recommended to apply the described principle of limited market and the indicators of regional socioeconomic systems management.

Keywords: territorial socioeconomic system; national economy; development strategy; factors of development; economic potential.

Постановка проблеми. Головною функцією держави стосовно вибору економічної стратегії територіальних соціально-економічних систем є створення фундаментальних передумов для економічного зростання базових елементів: ефективна зовнішньоторговельна політика, макроекономічна стабільність, ефективні ринки чинників виробництва, інфраструктура і ресурси. Без належної уваги й термінових дій проблеми територіальних соціально-економічних систем можуть стати головними чинниками розвитку вже в середньостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розробки методології й теорії стратегічного управління розвитком територіальних соціально-економічних систем та їх економічного регулювання присвятили свої праці такі вітчизняні та російські вчені, як: О. Амоша [2], В. Геєць [5], Б. Данилишин [4], А. Єпіфанов [16], Л. Ліанова [9], С. Львовчкін [11], П. Мельник [12], М. Чумаченко [18] та інші. Вагомий внесок у дослідження проблем регіонального розвитку зробили: Л. Абалкін [1], М. Кизим [6], В. Кравченко [8], О. Кириленко [13], М. Небова [14], Л. Тарангул [17] та інші. Серед представників західної неокласичної школи, які протягом тривалого часу вели пошук ефективного управління територіями, слід відмітити дослідження Р. Лукаса [10], а також лауреата Нобелівської премії Р. Солоу [15].

Мета дослідження – дослідження проблеми розвитку територіальних соціально-економічних систем в національному господарстві України, а також розробка певних прогнозів щодо покращення існуючої ситуації в Україні.

Основні результати дослідження. Сьогодні відсутнє поняття важливості інноваційної політики в економічних перетвореннях з позиції довгострокових цілей. Звідси слабке фінансування науково-дослідних робіт, небажання створювати нові організаційні структури і переходити на наукоємні технології, застосовувати так названі міні-технології (енергозберігаючі, екологічно чисті), які використовують місцеві ресурси. Хоча варто зауважити, що регіональна технічна політика, як показує, наприклад, досвід Японії, може відіграти вирішальну роль у соціальному оздоровленні провінції.

Відома така схема обґрунтування стратегії розвитку територіальної соціально-економічної системи:

- аналіз економічних і соціальних процесів;
- обґрунтування стратегії соціально-економічного розвитку системи;
- розробка концепції і вибір методів державного й ринкового регулювання;
- прогноз фінансових ресурсів територіальної соціально-економічної системи, пошук шляхів зміцнення й розширення дохідної частини бюджету.

Важливе значення має і природно-екологічний чинник, коли мова йде не просто про збереження середовища й екологічної рівноваги, а про обмеження господарської діяльності, підкорення економічного росту цілям створення нової гуманітарно-екологічної цивілізації майбутнього. Відповідно, і політика територіальної соціально-економічної системи не може ігнорувати даної установки [3].

Поряд із загальними принципами вибору стратегічного курсу велике значення має аналіз економічного потенціалу територіальної соціально-економічної системи, який враховує сукупність матеріальних чинників життєздатності – ресурсне забезпечення, природно-географічне положення, виробничо-інноваційні можливості, трудовий потенціал тощо. Окремі види матеріальних чинників виражені по-різному (у вартісній формі, натуральній або у вигляді якісних характеристик). Зважаючи на це, доцільно оцінити економічний, соціальний та екологічний стан конкретної територіальної соціально-економічної системи, її ресурсну забезпеченість.

Стан економічного потенціалу та динаміка показників розвитку об'єктивно покажуть вектор управлінської стратегії, розкриють слабкі та сильні сторо-

ни системи порівняно з іншими суб'єктами. Обсяг ресурсів і величина чистих активів підприємств у розрахунку на одну особу в даному регіоні дозволить обґрунтувати розміри трансфертів, тому потрібно більш детально оцінити, з одного боку, економічний потенціал територіальної соціально-економічної системи, з іншого – індикатори соціально-економічного розвитку [7].

Індикатори соціально-економічного розвитку – найбільш важливі показники життєзабезпечення населення, на які необхідно вийти за той чи інший проміжок часу. По суті, вони виступають як планові орієнтири, а отже, можуть бути використані як інструменти управління господарством, забезпечити стабільне економічне зростання як єдиний засіб стабільного підвищення добробуту населення, появи масового середнього класу, а також забезпечити державу засобами для проведення активної соціальної політики.

Макроекономічна модель управління в регіоні на підставі індикаторів (показників) розроблена Н.І. Небавою, пропонується такий мінімальний набір, зведений у систему:

1. Індикатори економічного розвитку – обсяги і темпи росту виробництва, структура виробничих витрат (матеріальних, на оплату праці тощо), рентабельність, податкове навантаження, сальдо платіжного балансу, інвестиційна активність.

2. Соціальні індикатори – рівень розвитку невиробничої сфери і динаміка джерел її утримання, зайнятість і оцінка рівня безробіття, динаміка номінальних і реальних доходів населення та структури його витрат, показники соціальної підтримки населення.

3. Загальні показники – оцінка рівня і чинників інфляції, доходи і витрати суб'єктів господарювання (населення, товаровиробників сфери нематеріальних послуг, регіонального бюджету і позабюджетних фондів), основні параметри економічного регулювання соціально-економічних процесів у регіоні [14].

Як показники управління територіальними соціально-економічними системами можна використовувати:

- відношення валового регіонального продукту до грошових накопичень;
- відношення грошових накопичень до оборотних засобів підприємств за вирахуванням запасів матеріальних цінностей;
- частка чисельності апарату управління в регіоні до загальної чисельності робітників та службовців за всіма формами власності;
- частка витрат на управління ВВП регіону.

В економічній стратегії територіальної соціально-економічної системи одним із ключових моментів є інноваційно-інвестиційна політика. Для відродження виробництва на новій технічній основі потрібні значні капітальні вкладення. Однак у широкому сенсі інвестиційна активність не обмежується тільки цим. В міжнародній практиці розрізняють капітальні вкладення в реальне виробництво, фінансові інвестиції в цінні папери та інтелектуальні – в ліцензії, науково-технічні розробки, в тому числі на підготовку висококваліфікованих спеціалістів.

Для проведення раціональної, адекватної стану держави економічної політики стратегії територіальних соціально-економічних систем необхідний

розвиток галузей, структурно важливих для української економіки, і галузей, здатних стати локомотивами зростання: фінансового сектору, будівництва, роздрібною торгівлі, сільського господарства, інноваційного сектору. Досвід Східної Європи та країн, що розвиваються, свідчить про те, що важливий внесок у розвиток економіки в регіонах сприяє випереджальному зростанню роздрібною торгівлі та будівництва. Обидві ці галузі забезпечують природний розвиток безлічі суміжних з ними галузей. Крім того, у цих двох галузях, а також в агропромисловому секторі зайнята більша частина працездатного населення України.

У найбільш критичному стані сьогодні галузі, орієнтовані на внутрішній ринок, – легка промисловість, харчова промисловість, сільське господарство. Пояснюється це не тільки попитовими обмеженнями у зв'язку з низькими доходами населення та високими цінами на вітчизняну продукцію, але й нерівноцінністю іноземних валют та гривні. Але додаткові доходи, які отримуються від експортної продукції, повинні акумулюватися і йти на підтримку депресивних галузей, якщо їх продукція конкурентоспроможна. Відмова від державної підтримки депресивних галузей означає їх свідоме знищення.

Так, якщо сільськогосподарські виробники не можуть реалізувати свою продукцію, то у них відсутня можливість придбати необхідні їм механізми, а виробники сільськогосподарської техніки не знаходять покупця через бідність сільського населення. Це коло попитових обмежень, яке, однак, може бути розірваним протекціоністською політикою – підтримкою вітчизняного виробника шляхом пом'якшення диспаритету цін, послаблення податкового тиску на виробників, а також організацією збуту продукції на регіональному рівні. Парадокс вітчизняного ринку полягає в тому, що ринкові ціни часто знаходяться в невідповідності з реальними доходами населення, що сильно деформує ринок.

Принципом обмеженого ринку можна керуватися в інших сферах, наприклад, у житловому і комунальному господарстві.

Висновки. Самостійність територіальних соціально-економічних систем в управлінні, формуванні та використанні бюджету, проведенні економічної політики і, найголовніше, в здійсненні стратегії розвитку спирається на економічну базу.

Основою галузевої політики має стати усунення характерних для галузі перешкод зростання, які створюються нормами державного регулювання й порядком їх застосування. Галузева політика територіальних соціально-економічних систем має здійснюватися без прямих державних преференцій або субсидій, здатних послабити конкуренцію або спотворити ринковий характер розвитку галузі й поставити під загрозу її довгострокову стабільність і конкурентоспроможність. Основною метою галузевої політики в територіальних соціально-економічних системах України є створення максимально конкурентного середовища, сприятливих умов для розвитку бізнесу, припливу передового досвіду і передових технологій.

1. Абалкин Л. Роль государства в становлении и регулировании рыночной экономики // Вопросы экономики. – 1997. – №6. – С. 3–12.

2. *Амоша О.І.* Організаційно-економічні механізми активізації інноваційної діяльності в Україні // *Економіка промисловості.* – 2005. – №5. – С. 15–21.
3. *Гришина Л.О.* Формування організаційно-економічного механізму управління розвитком регіону // *Економічні проблеми розвитку промисловості регіону: Матеріали IV наук.-практ. конф. (ППІ НУК, 2010).* – Первомайськ, 2010. – С. 38–40.
4. *Данилишин Б.М., Чернюк Л.Г., Фацевський М.І.* Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика / За ред. проф. Б.М. Данилишина. – Черкаси: ЧДТУ, 2006. – 315 с.
5. *Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / В.М. Геєць, В.П. Александрова, Т.І. Артюмова, Ю.М. Бажал, О.І. Барановський; В.М. Геєць (ред.).* – К.: Фенікс, 2003. – 1006 с.
6. *Кизим Н.А.* Крупномасштабные экономико-производственные системы: организация и хозяйствование. – Х.: Бизнес Информ, 1999. – 227 с.
7. *Коломицева О.В.* Пріоритети державного регулювання структурних трансформацій в регіональних економічних системах // *Сталий розвиток економіки.* 2011. №1. – С. 30–35.
8. *Кравченко В.І.* Місцеві фінанси України: Навч. посібник. – К.: Знання, КОО, 1999. – 487 с.
9. *Ліанова Л., Палій О.* Ринок праці та соціальний захист. – К., 2004. – 491 с.
10. *Лукас Р.Э. мл.* Нейтральность денег // *Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков: В 5 т. / Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова; Сопред. редкол.: Г.Г. Фетисов, А.Г. Худокормов.* – М.: Мысль, 2005. – Т. V, Кн. 2: Всемирное признание. Лекции нобелевских лауреатов / Отв. ред. Г.Г. Фетисов. – С. 101–126.
11. *Льовочкін С.В.* Макрофінансова стабілізація в Україні у контексті економічного зростання: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.04.01 / Київський національний економічний ун-т. – К., 2004. – 34 с.
12. *Мельник П.В.* Розвиток податкової системи в перехідній економіці. – Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2001. – 362 с.
13. *Місцеві фінанси: Підручник / За ред. О.П. Кириленко.* – К.: Знання, 2006. – 677 с.
14. *Небава М.І.* Глобальні орієнтири сталого триєдиного економічного, соціального і екологічного розвитку // *Екологічний менеджмент у загальній системі управління: Збірник тез доповідей дев'ятої щорічної Всеукраїнської наукової конференції (21–22 квітня 2009 року).* – Суми: СумДУ, 2009. – Ч. 2. – С. 23–26.
15. *Солоу Р.М.* Теория роста // *Панорама экономической мысли конца XX столетия: В 2 т. / Ред. Д. Гринзэуэй, М. Блини, И. Стюарт; Пер. с англ. под. ред. В.С. Автономова, С.А. Афонцева.* – СПб.: Экономическая школа, 2002. – Т. 1. – С. 479–506.
16. *Сучасні та перспективні методи і моделі управління в економіці: Монографія: У 2 ч. / Ред. А.О. Єпіфанов.* – Суми: УАБС НБУ, 2008. – Ч. 1. – 232 с.
17. *Тарангул Л.Л.* Оподаткування та регіональний розвиток. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2003. – 286 с.
18. *Чумаченко Н.Г.* Очерки по экономике региона. – К.: Наукова думка, 1995. – 339 с.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2012.